

Ούδεν διακρίνει ἔξωτερικῶς τὴν ὑστέρικήν ἀπὸ τῆς ὕγιοῦς καταστάσεως, εἰ μὴ ἔξαιρετική τις ἀγάπη πρὸς τὰ ζωηρὰ χρώματα καὶ μικρά τις ἀκαθαρσία τοῦ σώματος(!). Δι’ ἀκριβεστέρας ἔξετάσεως παρατηρεῖται ἐντελῆς ἀναισθησία μερῶν τινων τοῦ σώματος, ἐνίστε τοῦ ἡμίσεως, πολλάκις δὲ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ σώματος: Ἐὰν κόψωμεν, τρυπήσωμεν, καύσωμεν τὰ μέρη ταῦτα τοῦ σώματος, ὁ ἀσθενής οὐδεμίαν αἰσθάνεται ἀλγηδόνα(!), ἐὰν πληγώσωμεν αὐτά, αἴμα δὲν ἔξερχεται(.). Καὶ κατὰ τὰ ἄλλα δὲ παρατηροῦμεν σήμερον εἰς τοὺς δυστυχεῖς ὑστερικοὺς τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα φαινόμενα, τὰ ὅποια ἔβλεπον οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸν μεσαιώνα εἰς τοὺς δαιμονισμένους.

Οἱ ὑστερικοὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων προαισθάνονται τὴν πρόσπελασιν τῆς προσβολῆς, τῆς ὅποιας προηγοῦνται βόμβος τῶν ὥτων, κεφαλαλγίας, καὶ ἡ ἐκ τοῦ στομάχου μέχρι τοῦ ἔξογκουμένου λακμοῦ ἀνάβασις μεσὶ σφύρας τινός. Οἱ ἔξορκισται ὠνόμαζον τοῦτο „έρευγμὸν τῆς μαγείας“: ἡμεῖς τὸ ὄνομάζωμεν σήμερον „ὑστερικὴν σφαίρωσιν“.

Ἡ ὑστερικὴ προσβολὴ παρουσιάζει διαφόρους φάσεις: ὁ ἀσθενής κατ’ ἀρχὰς περιστρέφεται δἰς ἡ τρὶς περὶ ἑαυτόν, ἐπειτα κρημνίζεται κατὰ τοῦ ἔδαφους ἐκπέμπων συγχρόνως ἰσχυρὰν κραυγήν, μὲ συνεσπασμένους τοὺς ἀντίχειρας καὶ μὲ ἀφρίζον στόμα, καὶ καταλαμβάνεται ὑπὸ νάρκης, καθ’ ἥν παρατηροῦνται μόνον σπασμαδικὰ κινήσεις ἀπὸ τῶν ποδῶν πρὸς τὸ ἐπίλοιπον σῶμα ἀνερχόμεναι, οἱ δὲ μυῶνες συστέλλονται καὶ συσπῶνται τοσοῦτον ἰσχυρῶς, ὡστε τὸ σῶμα τῆς ἀσθενοῦς ἀναγκάζεται νὰ προσλαμβάνῃ τὰς ποικιλωτάτας καὶ παραδοξοτάτας θέσεις. Εἰς τὴν νάρκην ταύτην ἐπακολουθοῦνται σπασμοὶ τῶν μελῶν καὶ τοῦ προσώπου, ἀτινα λαμβάνουσι φοβερώτατα σχήματα. Ἡ πρώτη αὕτη φάσις τελείσθει μὲ φαινόμενα ἀσφυξίας καὶ παντελοῦς ἔξαντλήσεως, τὰ ὅποια ὅμως μόνον ἐπὶ ὀλίγας στιγμὰς διακροῦνται.

Ἀρχίζει ἀμέσως μετὰ τὴν πρώτην ἡ δευτέρα φάσις τῶν βιαίων κινήσεων, ἡτις προεισάγεται διὰ τινων ἰσχυρῶν καὶ δξευτάτων κραυγῶν. Τὸ σῶμα ἐκσφενδονίζεται καθ’ ὅλως ἀπίστευτον τρόπον εἰς τὸν ἀέρα καὶ εἰς τὰ πέριξ, ἀπαράλλακτα ὅπως συνέβανται κατὰ τὸν μεσαιώνα μέχρι τοῦ προπαρελθόντος ἀλλούς εἰς τοὺς „δαιμονισμένους“.

Μετὰ ἐν περίπου πρωτόλεπτον τῆς ὡρας ἡ φάσις αὕτη τελειόνει, ἐπειδὴ τὸ σῶμα φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν ἀντέχει

πλέον καὶ αἱ δυνάμεις ἔξαντλοῦνται. Ἐκ νέου ἀρχονται αἱ σύστολαι τῶν μυώνων, δι’ ᾧ τὸ σῶμα λαμβάνει τὰς παροδοῖστέρας καὶ μᾶλλον ἀλλοκότους διαστροφὰς καὶ παραμορφώσεις, ἀλλοτε μὲν ἐν ὑπτίᾳ θέσει τοξειδῶς κυρτούμενον, οὕτως ὥστε μόνον ἡ κεφαλὴ καὶ οἱ πόδες ἐγγίζουσι τὸ ἔδαφος, ἀλλοτε δὲ ἐν πρανεῖ θέσει καμπτόμενον οὕτως, ὥστε αἱ πτέρναι ἐγγίζουσι τὴν κεφαλήν. Αἱ θέσεις αὗται καὶ τὰ σχήματα, ἀτινα λαμβάνει τὸ σῶμα κατὰ τὴν φάσιν ταύτην τῆς νόσου, μνήμανενονται συχνάκις ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῶν ἔξορκιστῶν. Ἐνίστε αἱ σύστολαι τῶν μυώνων παρουσιάζονται μόνον εἰς τινα ὡρισμένα μέλη τοῦ σώματος π. χ. εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ εἰς τὸ πρόσωπον, τοῦθ' ὅπερ ἀκριβῶς συνέβαινε καὶ εἰς πολλὰς „μαγίσσας“ καὶ „δαιμονισμένας“ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἄφοῦ ἡ νόσος διαίνηση τὰ δύο ταῦτα στάδια, ἀρχονται πλέον αἱ ἀπάται των αἰσθήσεων, αἴτινες ἀποτελοῦσι τὴν τρίτην φάσιν τῆς νόσου. Ἡ ἀσθενής ἐγείρεται ἀπὸ τοῦ ἔδαφους ἐν πλήρει ἐκστάσει, καθ’ ἥν οὐδόλως ἀντιλαμβάνεται τῶν ἔξωτερων ἀντικειμένων, διέτι αἱ αἰσθήσεις παρουσιάζουσιν αὐτῇ ἀπατηλὸς φάσματα καὶ φευδεῖς εἰκόνας, τῶν δοπίων τὸ περιεχόμενον. εἰνε συνήθως ἀνάλογον πρὸς τὰς ἐντυπώσεις τοῦ καθημερινοῦ βίου τῆς ἀσθενοῦς καὶ πρὸς τὸν κύκλον τῶν ἵδεων τῆς. Αὕτη εἰνε ἡ στιγμή, καθ’ ἥν ἡ μάγισσα, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἔξορκιστῶν, συνδιαλέξεως ἀπετυποῦτο ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς.

Τὰ ὑστερικὰ ταῦτα πάθη καθ’ ὅλας αὐτῶν τὰς φάσεις, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν, εἰναι μεταδοτικὰ ἦτοι κολλητικά· καὶ ἀν τις, ἔχων κλίσιν ἦτοι προδιάθεσιν πρὸς τὴν ἐπιληψίαν, εὔρεθη ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς ἀσθενοῦς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσβολῆς, ὑπάρχει μεγίστη πιθανότης ὅτι ἡ πάθη ἀμέσως ὅμοιαν προσβολήν. Ἐκ τούτου προέρχεται τὸ ἄλλως δυσεξήγητον φαινόμενον, ὅτι ἐκάστη δίκη μαγίσσης τινὸς συμπαρέσυρε μεδί ἔκατης τοσαῦτα πλήρη θυμάτων.

Ἡ ἐπιστήμη σήμερον ἔχει λύση διὰ τῆς φυσικῆς ὅδοῦ ὅλα τὰ αἰνίγματα ταῦτα τῆς δαιμονομανίας· τὸ σκότος τῆς δεισιδαιμονίας, εἰς τὴν δοπίαν ἐπεσον, διὸ τὰς φρικωδεστέρας βασάνους, τοσαῦτα ἀναρίθμητα πλήρη δυστυχῶν καὶ ἀξιοδακρύτων θυμάτων, ὑπεχώρησεν ἥδη εἰς τὸ φῶς τῆς γνώσεως. Εἴθε τὸ ἄγιον τοῦτο φῶς νὰ διασκεδάσῃ τάχεως τὰς ἔτι καὶ νῦν εἰς τινα μέρη ἐπικρατούσας σκιάς.

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΡΑΜΑΣΙ ΤΟΥ ΣΑΙΕΠΗΡΟΥ ΚΑΙ ΕΝ Τῷ ΠΟΙΗΜΑΤΙ ΤΟΥ ΔΑΝΤΕ

νῦπο G. Chiarini.

(συνέχεια καὶ τέλος.)

VII.

Αἱ γυναῖκες ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Δάντε δὲν δύνανται, ὡς ἥδη εἴπομεν, νὰ συγχριμῶσι κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ποικιλίαν πρὸς τὰς γυναικας τῶν δραμάτων τοῦ Σαιεπήρου. Ὁλίγα δύναματα ἡδυνάμην νὰ προσθέσω πρὸς τὰ ὅπ’ ἐμοῦ ἥδη μνημονευθέντα δύναματα τῶν γυναικῶν τοῦ Δάντε· διότι, ὡς εἴπον εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς, ἐνταῦθα δύμιλῶ περὶ τῶν ἐντελῶς ἀνθρωπίνων γυναικῶν, καὶ διὸ τοῦτο ἡ Βεστρίκη, ἡ Λουκία, ἡ Λεία, ἡ Ραχήλ, ἡ Ματίλδη καὶ ἄλλα παρόμιαια λαμπρὰ καὶ χαρίεντα δημιουργήματα τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ ἀποκλείονται κατ’ ἀνάγκην τῆς παρούσης μου μελέτης.

Άλλος μηνήγμην ὡσαύτως ὅτι, κατὰ τὴν ποικιλίαν καὶ

πραγματικότητα τῶν χαρακτήρων καὶ κατὰ τὴν δραματικὴν δύναμιν, δι ποιητὴς τῆς Θείας Κωμῳδίας, οὐδόλως ὑπολείπεται τοῦ Ἀγγλου ποιητοῦ.

Πρὸ παντὸς ἀλλού ἀς ἔξετάσωμεν τὴν ὑπερμεγέθη διαφορὰν μεταξὺ τῶν καλλιτεχνιῶν ὄργάνων, τῶν δοπίων ἐκάτερος τῶν ποιητῶν διέθετεν ὅπως ἐκφράσῃ τὰς δραματικὰς αὐτοῦ δημιουργίας. Ὁ Σαιεπήρος εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του τὴν σκηνήν, ἐπὶ τῆς δοπίας ἡδύνατο νὰ κινῇ μετὰ πληρεστάτης ἐλευθερίας τὰ πρόσωπα τῶν δραμάτων του, κάμνων αὐτὰ νὰ δύμιλωσι καὶ νὰ ἐνεργῶσιν ἀπαράλλακτα ὅπως ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ ἀνευ σχεδόν τοπικοῦ ἡ χρονικοῦ περιορισμοῦ: Ὁ Δάντε δὲν εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του εἰμὴ τὸν τύπον τῆς διηγήσεως κεκλεισμένον, ὡς ἐπεισόδιον, ἐντὸς ποιήματος

θρησκευτικής ὑποθέσεως· ποιήματος, τοῦ δόποίου, ἡ κυρία ὅλη ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ποινῶν καὶ τῶν ἔξαγνισμῶν καὶ τῶν βραβείων. τῆς ἀρετῆς ἐν τῷ κόσμῳ τῶν πνευμάτων· τοῦ δόποίου ὁ ἔξωτερικὸς, τύπος ἥτο τόσον στενὸς καὶ περιωρισμένος; ὡστε ἔκαστον ἐκ τῶν τριῶν ἀσμάτων, εἰς ἀδιηρεύτο τὸ ὅλον ποίημα ὥφειλε νὰ ἔχῃ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ὡδῶν, καὶ ἔκαστη φύση τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν στροφῶν καὶ στίχων.

Ἄν ἀφ' ἐνὸς ὁ περιορισμὸς οὗτος ὑπῆρξεν, ὅπως λέγει ὁ Carducci „ὅ χαλινὸς τῆς τέχνης, ὅστις ἔκαμε τόσον συμμετρικήν, ἀρμονικήν, σχεδὸν μαθηματικὴν τὴν τυπικὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀπεράντου ἐποποιείας“, καὶ ἀν διὰ τοῦτο τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ τὸ ἔργον ὑπερβαίνη κατὰ τὴν εὐρυμέτριαν τὸ τοῦ ἄγγλου ποιητοῦ, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ὁ χαλινὸς ἔκεινος ἐμπόδιος τὸν ποιητὴν νὰ δώσῃ εἰς τὰ δραματικὰ γεγονότα καὶ πρόσωπα τοῦ ποιήματος του εὐρεῖαν ἀνάπτυξιν· αὐτὸς τὸν ἡνάγκασε νὰ συμπυκνώσῃ τὰ γεγονότα καὶ τὰ πρόσωπα ἔκεινα ἐν τῇ περιφερείᾳ ὀλίγων στροφῶν, καὶ ἐνίστε ὀλίγων στίχων. Ἡ δραματικὴ ὅλη παρουσιάζετο ἀφθύνως εἰς τὸν Ἀλιγιέρην ἐξ ὅλων τῶν μερῶν. καὶ διεισέδυσε διὰ μυρίων πόρων εἰς τὴν Θείαν Κωμῳδίαν· ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἐμποδιζόμενος νὰ σταματῇ ἐπὶ πολὺν χρόνον κατὰ τὸ μυστικόν του ταξεδίου, ἀθούμενος πρὸς τὰ ἐμπρός ὑπὸ τοῦ Βιργίλιου καὶ τῆς Βεατρίκης, ἡναγκάζετο νὰ ἀπαλλαχθῇ ὅσον τάχιστα τῆς ὅλης ἔκεινης, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ δλίγους ὑπαίνιγμούς. Ἐν τούτοις ὅμως εἰς τοὺς ὑπαινιγμοὺς ἔκεινους ὑπάρχει τοσαῦτη δύναμις θεωρίας καὶ ἐκφράσεως, ὡστε τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος ἀποσπάνται ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ ποιητοῦ ζωντανά καὶ ἀληθινά, προκαλοῦντα ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν τὴν ἀνάπτυξιν ὀλόκλήρου τοῦ δράματος καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς σπουδαιοτέρας λεπτομερείας.

Ἡ μόνη δραματικὴ γυναικής ἴστορία, τὴν δόποίαν ὁ Δάντε ἀνέπτυξε κάπτως μετά τίνος εὐρύτητος, μετά πολλῶν μείζονος εὐρύτητος ἢ τὰς ἀλλας, εἶναι ἡ ἴστορία τῆς Φραγκίσκας τοῦ Ρίμινι· καὶ ὅμως δὲν περιέχει πλέον τῶν ἔξηκοντα στίχων, τοῦτ' ἐστιν ἔκτασιν ἀπειρώς σμικρὰν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς πέντε πράξεις ἐνὸς δράματος. Ἐνταῦθα δὲν θὰ διλήσω περὶ τῆς Φραγκίσκας, διότι ἡ ἀγρία μορφὴ τοῦ Λαγκιόττου καὶ αἱ ἕρωτευμέναι καὶ δακρύουσαι μορφαὶ τῶν δύο γυναικαδέλφων, τῶν δοπίων ὁ ἔρως ὑπῆρξεν ἵσχυρότερος τοῦ τάφου, καὶ τὸ μοιραῖον ἔκεινο βιβλίον, ὅπερ ἥτο ἡ ἀποκάλυψις καὶ τὸ τέλος τοῦ ἔρωτος, μένουσιν ἀνεξιτήλως ἔγκεχαραγμένα ἐν τῷ νῷ πάντων τῶν ἡναγκόντων τὴν πέμπτην φδὴν τοῦ πρώτου ἀσμάτος τῆς Θείας Κωμῳδίας. Οὕτε θὰ ἐνδιατρίψω περὶ τὴν Πίστην τὸν Τολομέων. Ὑπεδήλωσα ἥδη ἀνωτέρω πῶς ὁ ποιητὴς ἐνέκλεισεν ἐντὸς τριῶν στίχων τὸ τραγικὸν δράμα τῆς ὥραιοτάτης ἔκεινης, δυστυχοῦς καὶ ἀδώνας γυναικός:

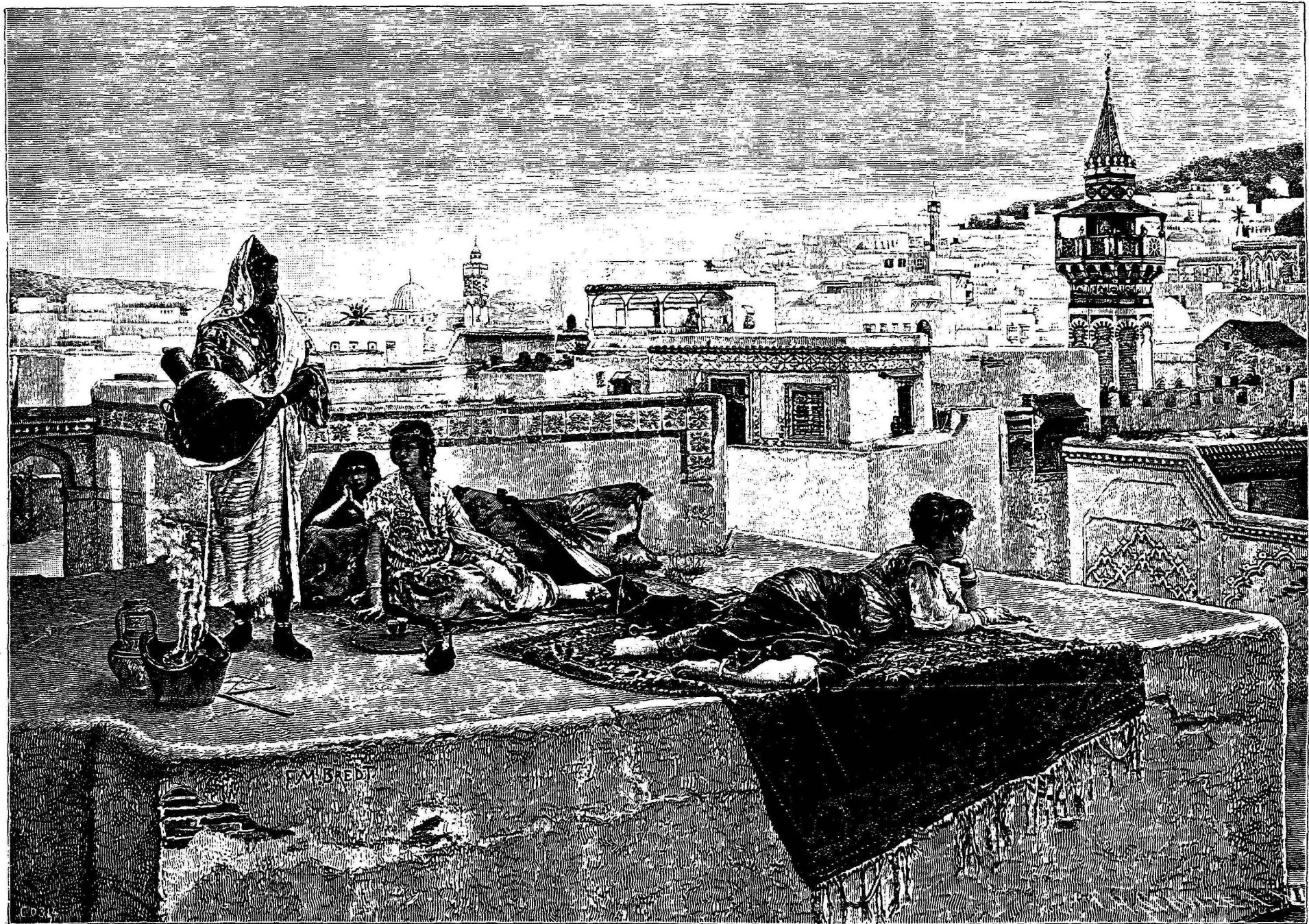
Siena mi fe', disfecemi maremma,
Salsi colui che inannellata pria
Disposando m'avea con la sua gemma.

Ολόκληρον τὸ δράμα ἐμπειρέχεται εἰς τὰς λέξεις ταύτας, αἵτινες ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ βραχύτητι ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν τὴν πρώτην ἔκπληξιν τῆς δυστυχοῦς γυναικός, τὴν φοβερὰν αὐτῆς ἀπέλπισιαν, ἥτις αὖξανει, αὖξανει καθ' ἡμέραν, μέχρις οὗ εἰς τὴν ἀπέλπισιαν ἐκλείπουσιν. οἱ λόγοι καὶ τὰ δάκρυα, καὶ ἐπακολουθοῦσιν ἡ ἄνευ ἐλπίδος ὑπομονὴ καὶ ἡ σιωπὴ καὶ ἐπὶ τέλους ὁ θάνατος. Εἴπον δὲ τὸ δράματικὴ ὅλη παρουσιάζετο πανταχόθεν ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὸν Ἀλιγιέρην, καὶ ἔτι ἀφθονωτέρα ἡ εἰς τὸν Σαιξῆρον. Εἰς ἐμὲ τούλα-

χιστον οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἔζησεν ὁ Ἀλιγιέρης, φάνονται δραματικῶτεροι τῆς ἐποχῆς τοῦ Σαιξῆρον. Εἰς τὸν Σαιξῆρον πραγματικῶς παρέσχεν ἡ ἐποχὴ του ὅλον τὸν τύπον, οὐχὶ τὴν ὅλην ὅλην τοῦ δράματος. Υπῆρχεν ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὸν δέκατον ἔκποτον αἰώνα ἡ αὐτὴ ἔκλυσις τοῦ βίου, ἡ αὐτὴ ἀγρία ἔκρηξις τῶν παθῶν καὶ ὀρέξεων, οἷα ἐν Φλωρεντίᾳ κατὰ τὸν δέκατον τρίτον καὶ δέκατον τέταρτον αἰώνα. Ἀλλ' ἐν Φλωρεντίᾳ μπῆρχον ὥσαύτως. αἱ ἔχθραι καὶ τὰ μίση μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν πρὸς ἀλλήλας, ἔχθραι καὶ μίση, τὰ δόποια ἔξετραχύνοντο ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τῶν πολιτικῶν κομμάτων, καὶ μετέβαινον ὡς Ἱερὰ κληρονομία τοῦ αἵματος παρὰ τῶν γονέων εἰς τὰ τέκνα καὶ μετέβαλλον τὴν πόλιν εἰς πεδίον μάχης καὶ τοὺς πολίτας εἰς στρατὸν πάντοτε ἐνοπλον. Ἐκαστον κόρμα ἔζητει νὰ νικήσῃ τὸ ἐναντίον κόρμα, προστρέχον καὶ διὰ τὰς ἔλαχίστας ἀφορμὰς εἰς τοὺς φόνους, εἰς τὰς ἀρπαγάς, εἰς τοὺς ἐμπρησμούς. Ἐκαστος οἶκος προσεπάθει ἐκ παντὸς τρόπου καὶ μὲ πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μέσον νὰ αὐξήσῃ τὴν ἰδίαν του ἰσχὺν καὶ τὴν τοῦ κόρματος του. Ἐν ἐκ τῶν συνηθεστέρων μέσων ἥτο ἡ ἐπέκτασις τῶν συγγενικῶν δεσμῶν διὰ τῆς ἀγχιστείας: ὑπανδρεύοντο αἱ δυγατέρες καὶ αἱ ἀδελφαὶ παρὰ τὴν θέλησίν των, ἐν ἀγνοίᾳ των, μόλις ἔξελθοῦσαι τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας ἢ καὶ πρότερον. Καὶ αἱ δυστυχεῖς αὕται κόραι γινόμεναι σύζυγοι διὰ τῆς βίας, εἰσερχόμεναι εἰς οἴκους μισητῶν ἢ ἀγνώστων ἀνθρώπων, μόλις ἤρχεντον ἵσως νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὴν τύχην των ἀγοργύστων καὶ νὰ ζητῶσιν ἐν τῇ νέᾳ των οἰκογενεία τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν τῆς θλιβερᾶς των ὑπάρξεως, διε το αἴφνης ἔβλεπον ἔκατας ἀπροσδοκήτως προσβαλλομένας, ληστευομένας, πυρπολουμένας τὰς οἰκίας, φονευομένους τοὺς υἱούς των, πεμπομένας ἔκατας καὶ τοὺς ἔκατων συγγενεῖς εἰς ἔξορίαν, καὶ τὸ χειρίστον, ἔβλεπον ἔκατας ἀποπεμπομένας παρὰ τῶν συζύγων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρός των, ἀναγκαζομένας ὑπὸ τῶν γονέων εἰς νέους γάμους, οὓς ἀπετροπιάζετο τὸ αἰσθημα τῆς τιμῆς των. Τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἴσχυρότεραι τὴν ψυχήν, ἀντέδρων ἡμικιῶν· καὶ μὴ δυνάμεναι ἀλλο τι, ἔξητοῦντο παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἡ ἐκ Σιένης Σαπία, τὸν ὅλεμρον τῶν συμπολιτῶν των. Αἱ πλεῖσται ὅμως ὑπέκυπτον ὑπὸ τὸ βάρος τῆς δυστυχίας, ἡ ἀπεσύροντο τοῦ κόρμου, καταφέγγουσαι πρὸς τὴν παρήγορον θρησκείαν.

Ο Ἰσίδωρος Δελούγγος, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὑπὸ ἐμοῦ μνημονευθέντων συγγραμμάτων του, διηγήθη τὴν ἴστορίαν τῶν δυστυχῶν τούτων, ἀνέφερε τὰ ὄντοματα πολλῶν ἐξ αὐτῶν, περιέγραψε τὰ δυστυχήματά των, τὰς μυστικὰς αὐτῶν θλιψίεις, καὶ τὰς ἀπελπιστικὰς των δδύνας. Τὰ δυστυχήματα ταῦτα, αἱ δλίψεις, αἱ δδύναι αὔται ἀντανακλῶνται πᾶσαι ἐν τῇ Θείᾳ Κωμῳδίᾳ. Ἀναγινώσκων αὐτήν, βλέπω ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παρερχομένην ἐνώπιόν μου τεθλιψμένην τινὰ μορφὴν ἐν τῶν δυστυχῶν ἔκεινων γυναικῶν, τὰς δόποιας τὰ μίση καὶ τὰ κομματικὰ πάθη τῶν πατέρων, των συζύγων, τῶν ἀδελφῶν ἐστέρησαν τοῦ ὑψίστου τῆς γυναικός ἀγαθοῦ, τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Ἡ μεγάλη τοῦ Δάντε ψυχή, εἰς τὴν δόποιαν οὐδὲν διέφυγεν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν συμβανόντων, δστις εἶδε τὰ πάντα καὶ τὰ πάντα ἐσημείωσεν, ἐστημέωσε μετ' ἴδιαιτέρου πάθους τὰς δυστυχίας τῶν εὐγενῶν ἔκεινων γυναικείων ψυχῶν, εἰς τὰς δόποιας ἡ πατέρις ὑπῆρξεν οὐχὶ δλιγχτερον σκληρὰ μητριά, ἡ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ο δυνάμενος νὰ ἀναγνώσῃ τὴν Θείαν Κωμῳδίαν, ἀνευρίσκει ἐν αὐτῇ δλιγχτηρον τὴν σύγχρονον τῷ ποιητῇ κοινωνίαν τῆς Φλωρεντίας.

* * *

ΕΣΠΕΡΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΤΕΓΩΝ ΤΩΝ ΟΙΚΙΩΝ ΕΝ ΤΥΝΙΔΙ.

Εικόν. ὥρα Ferdinand Max Bredt.

Λλλ' ὁ Δάντε καὶ ὁ Σαιξῆρος ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῶν παρέστησαν καὶ τὴν κακὴν γυναικαία. Εἶναι ἀλληθές· ἀλλ' οἱ δύο μεγάλοι τῆς ἀνθρωπότητος ποιηταὶ ἡμέλησαν, ὅπως ὅλον τὸν ἄνδρα, οὕτω νὰ παραστήσωσι καὶ τὴν γυναικία ὀλόκληρον, δηλαδὴ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας αὐτῆς. Ἐγὼ δὲ ἡμέλησα πρὸ πάντων νὰ δεῖξω τῶς παρέστησαν τὰς ἀρετὰς αὐτῆς· ἡμέλησα πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ δεῖξω μετὰ πόσης ἔξαιρετικῆς ἀγάπης ἐσπουδασαν καὶ ἐσχεδίασαν ἐκ τῆς ἀληθείας καὶ πραγματικότητος τὴν εἰκόνα τῆς ἐναρέτου γυναικός, πῶς παρέστησαν τὴν γενναιόψυχον καὶ πνευματιώδη, τὴν ἐνάρετον, τὴν φιλόστοργον, τὴν περιπατή καὶ εὐαίσθητον γυναικαία.

Καὶ ἐνταῦθα μοὶ ἀρκεῖ νὰ προσθέσω ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγαθῶν γυναικῶν ἐν τοῖς ποιήμασιν ἀμφοτέρων τῶν ποιητῶν εἶναι μείζων τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κακῶν· ὅτι ὁ Δάντε οὐδαμοῦ ἀρέσκεται νὰ ὅμιλῃ διὰ μακρῶν περὶ η μετὰ τῶν τελευταίων τούτων, ἀλλ' ἀρκεῖται νὰ ἀναφέρῃ μόνον τὰ ὄνοματά των, ἐπισφραγίζων αὐτὰ διὰ τίνος ἐπιθέτου μετὰ τῆς γυνωστῆς ἐκείνης φεκτικῆς του δυνάμεως· καὶ πρὸς τούτοις ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὸν Σαιξῆρον, ἀκόμη καὶ εἰς τὰς κακούργους γυναικαίς, τὰς δόποις παρέστησε, δὲν ἐλείπει σγύδον ποτὲ ἀγαθόν τι, λεπτὸν καὶ εὔγενες αἴσθημα, ὅπερ εἶναι τρόπον τινὰ τὸ λείψανον τῆς ἀρετῆς, τὸ μαρτυροῦν τὴν ἀγαθότητα τῆς γυναικείας φύσεως ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐνοχῆς καὶ τῆς κακίας. Ἡ Γονερίλλη καὶ ἡ Ρεγάνη εἶναι μία ἔξαιρεσις, εἶναι μία παρέκκλισις ἀπὸ τῆς φυσικῆς τάξεως τῆς δημιουργίας· εἶναι, καθ' ως λέγει ὁ Ιωωΐην, λύκαιναι, οὐγλὶ γυναικεῖς. Ἡ κακία μητέρων τινῶν καὶ συζύγων, πριγκηπισσῶν

καὶ βασιλισσῶν, ἐν τοῖς ιστορικοῖς δράμασι τοῦ Ἀγγλου ποιητοῦ, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς φιλοδοξίας· ἀλλ' ἐν τῷ βάθει τῆς φιλοδοξίας ἐκείνης ὑπάρχει ἀγάπη πρὸς τοὺς συζύγους καὶ στοργὴ πρὸς τοὺς υἱούς. Πι μάτηρ τοῦ Ἀμπέτου, ή Κληταμνήστρα τῆς Δανίας, συνδέεται πρὸς τὴν Ὀφηλίαν δι' αἰσθήματος εἰλικρινοῦς ἀγάπης. Ἐν τῇ ἀγρίᾳ σκληρότητι τῆς Λαΐδης Μάκβεθ βλέπομεν τὴν ὑπερβολικὴν καὶ βιαίαν ἐντασιν τῶν δυνάμεων τῆς ἀποπλανηθείσης γυναικείας ψυχῆς, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐντασιν ἐκείνην η ψυχὴ διαρρήγνυται καὶ η ἀβρὰ φύσις τῆς γυναικείας ἀναφαίνεται αὐθικής. Πι κηλίς ἐκείνη τοῦ αἵματος τὴν ὅποιαν η Λαΐδη Μάκβεθ θέλει καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποπλύνῃ ἀπὸ τῆς χειρός της εἶναι ὁ ἔξαγνισμὸς τοῦ ὑπὸ αὐτῆς διαπραγμάτευσαν κακουργήματος.

Τελευτῶντες λέγομεν ὅτι η θέσις, ην κατέχει τὸ γυναικείον στοιχεῖον ἐν τοῖς μεγίστοις ἔργοις τῶν μεγίστων ποιητῶν τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν τὸ στοιχεῖον ἐκεῖνο παρίσταται ἐν αὐτοῖς, δεικνύει ὅτι ἀμφότεροι οἱ ποιηταὶ ἔσχον περὶ τῆς γυναικείας τὴν ὑψίστην καὶ ἀρίστην ἰδεάν· καὶ ὅτι ἀνὸν ὁ Ἀγγλος ποιητής ἡδυνήμη, οἰς ἐκ τοῦ εἰδούς τῆς ποιήσεως του, νὰ ἀναπτύξῃ τὸ στοιχεῖον ἐκεῖνο μὲν μεγαλητέρων εὐρύτητα δραματικῆς ἐκθέσεως καὶ μείζονα ποικιλίαν χαρακτήρων, η δύναμις τοῦ ἴταλοῦ ποιητοῦ δὲν ἦτο μικροτέρα ἐν τῇ ἀντιλήψει καὶ παραστάσει τοῦ ἀληθινοῦς. Οὕτως ὥστε ὁ ἀνθρωπος ἐκεῖνος, δοτις, μόλις ἔξελθὼν τοῦ μεσαιωνος, ἐδίδεν εἰς τὴν Εὐρώπην τὸ μέγιστον ποίημα τῆς νέας τέχνης καὶ τῆς νέας θρησκείας, θά δηδύνατο, ὑπὸ ἀλλας περιστάσεις χρόνων καὶ σπουδῶν, νὰ ἤναι ὁ Σαιξῆρος τῆς Ἰταλίας.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΑΣΜΑΤΟΣ

ὑπὸ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ.

(συνέχεια.)

— Λέσ πάρω κι' αὐτὴ τὴν φλογέρα, εἶπε, λαμβάνων καὶ ἔτερον αὐλόν, δοτις ἐκρέματο διαρκῆς ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς οἰκίας. Δεικνύων δὲ αὐτὸν διὰ τοῦ δακτύλου του πρὸς τὴν Βάσω „μὴ πικραίνεσαι, τῇ λέγει χθανηλῇ τῇ φωνῇ“. Ἐχετε γειά! ἀναφωνεῖ εἴτα, βλέπει θλιψερῆς διὰ τελευταίων φοράν τὴν ἀγαπητήν του, ητις, στενάζουσα, παρετήρει αὐτὸν μὲ δακρυομένους δρμαλμούς, καὶ ἐξῆλθε δρομαλίως τοῦ οἴκου, βαίνων πρὸς τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ μάνδραν τοῦ ποιμνίου του. Η ἡμέρα, καθ' ἧν ἔμελλε νὰ χορεύσῃ ἐν χαρᾶ μετὰ τῆς ἐρωμένης του, μετεβλήμην εἰς ἡμέραν τελευταίου ἀπὸ αὐτῆς χωρισμοῦ! Οἱ δὲ γλυκεῖς τοῦ αὐλοῦ του φύγογιοι, οἱ ὅποιοι θά ἐφαίδρυνον τὰς δύο ἐρώσας ψυχάς, διελύθησαν εἰς πικροὺς στεναγμούς!

Θλιψερὸς ἀνέτειλε διὰ τὴν Βάσω ὁ ἥλιος τῆς ἐπομένης ἡμέρας! Μῆχε κατευνασθῆ ἡ ἐκ τῶν συμβάντων τῆς προηγούμενης ταραχῆ της, ἀλλ' αὐξήσει ὁ πρὸς τὸν Λάμπρον πόθος αὐτῆς! Πι ἀπομόνωσις, ὁ ἀποχωρισμός, ἐδιπλασίασαν αὐτὸν, η δὲ ἵδεα ὅτι δὲν θά βλέπῃ τὸν Λάμπρον, δὲν θά ἀτενίζῃ ἐκ τοῦ πλησίου πρὸς αὐτὸν μειδιῶσα καὶ ἀκούσουσα τῆς φωνῆς του, ἔρριπτον αὐτὴν εἰς ἀβύσσον θλιψερῶν σκέψεων καὶ αἰωνίου ἀγωνίας! Τὰ πάντα ἐφαίνοντο αὐτῇ θλιψερά! Οὐδὲν πλέον τὴν ἔτερην οὐδὲν προσεμείδει αὐτῇ!

Μία ὄμοις σκέψις ἐβασάνιζε τὸν νοῦν της ἀπὸ τῆς πρωτίας τῆς ἡμέρας ἐκείνης: Τί ἐνόει ὁ Λάμπρος ἔτε φεύγων τῆς οἰκίας εἴπεν αὐτῇ „μὴ πικραίνεσαι, Βάσω!“ δεικνύων συν-

άρια διὰ τοῦ δακτύλου τὸν αὐλόν; Πι καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐβασάνιζε τὸν νοῦν της ἐν τούτοις εἰς οὐδὲν ἡδύνατο νὰ καταλήξῃ συμπέρασμα.

Πι γραῖα Κατερίνα ἀποκατέστη ἡδη διαρκῆς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Ἱερογεώργου, οὗτος δὲ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀπηγολεῖτο σκεπτόμενος ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν θυγατέρα του, γιὰ νὰ βοηθαθοῦν ἡ κακίας γλυπτσαῖς κατὰ τὴν φράσιν τῆς γραῖας Κατερίνας.

IV.

Μῆνε ἡ νῦν τῆς ἐπομένης τοῦ ἀποχωρισμοῦ τῶν ἐραστῶν ἡμέρας! Ήρό τριῶν καὶ πλέον ὥρῶν ἀπέσυρεν ὁ ἥλιος τὴν φωτοβόλον δψιν του, η δὲ μελανείμων νῦν ἐντρυφᾶ ἡδη ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῆς ὑπνωτιώσης φύσεως! Τὰ μαῦρα τῆς νυκτὸς παραπετάσματα παριστῶσιν ἀγρίαν τὴν θέαν τῶν βουνῶν καὶ τῶν βράχων, τὰ δὲ πολλαχόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέρου καταδιωκόμενα καὶ εἰς ἐν τοῦ ὅρίζοντος σημεῖον συμπυκνούμενα νέφη ἐπιτείνουσι τὴν ἀγρίαν τῆς νυκτὸς δψιν! Οι ἀνεμοις πνέων σφοδρῶς ἐπαπειλεῖ νὰ ἐκριζώσῃ τὰ ὑπὸ τῆς ὅρμης αὐτοῦ ὑποκύπτοντα δένδρα! Τὰ πτηνὰ κατεπτοημένα φεύγουσιν εἰς τὰς φωλαίς των, οἱ δὲ βοσκοὶ ἐφησυχάζουσι μετὰ τῶν ποιμνῶν των. Εἴς μόνος ἀγρυπνεῖ κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, ὁ Λάμπρος! Οδεύει διὰ τῶν σκοτεινῶν κοιλάδων καὶ δένδρων εἰς πεφλημένον αὐτῷ βράγον, μόφουμενον παρὰ τὸ χωρίον καὶ ἀπέναντι τοῦ οἴκου τῆς ἐρωμένης του, κειμένου ἐντελῶς εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου! Ο μόνος αὐτοῦ